

corruptibilis est, docente Aristotele (1). Ergo intellectus nequit esse passivus (2).

Respondeo ad 2) *dist.* antec. Unumquodque patitur passione proprie dicta, ratione materiæ, *conc.*; passione improprie dicta, *neg.*, nisi sumas materiam latissime et improprie ad significandum generatim subjectum receptivum formæ; nam etiam substantiæ atque entitates spirituales creatæ possunt esse subjectum capax recipiendi in se formas, quæ non afferunt passionem proprie dictam, sed important tantum perfectionem.

Distinguo similiter primum conseq., et alterum *neg.*

Respondeo ad 3) *conc.* Major., *dist.* Minor. Intellectus, si est passivus, id est si est capax passionis propriæ, *conc.*; si est dumtaxat susceptivus formarum cum impropria passione, *neg.* Et *neg.* conseq. Cæterum quid in prædicto loco Aristotelis significetur nomine intellectus *passivi*, varie explicant Auctores. *Intellectus passivus*, inquit S. Thomas, secundum quosdam dicitur appetitus sensitivus, in quo sunt animæ passiones, qui etiam (Elbico. cap. ultim.) dicitur rationalis per participationem, quia obedit rationi. Secundum alios autem intellectus passivus dicitur virtus cogitativa, quæ nominatur ratio particularis. Et utroque modo passivum accipi potest secundum primos duos modos passionis (in corpore articuli explicatos qui passionem propriam continent), in quantum talis intellectus sic dictus, est actus alicujus organi corporalis. Sed intellectus, qui est in potentia ad intelligibilia, quem Aristoteles (de anim. lib. 3, text. 4 et 17) ob hoc nominat intellectum possibilem, non est passivus nisi tertio modo (explicato in corpore articuli, nempe qui non continet nisi receptionem formæ vel perfectionis absque abjectione vel amissione alterius actus aut perfectionis), quia non est actus organi corporalis, et ideo est incorruptibilis (3).

(1) Aristot. de Anim. lib. 3, cap. 5; text. 20. Vide ibid. S. Thom. lect. 8 fin.

(2) Apud S. Thom. 1. p., quæst. 79, art. 2, arg. 1.us et 2.us

(3) S. Thom., 1. p., quæst. 79, art. 2, ad 2.um

ARTICULUS V

Quid et qualis sit species impressa.

105. Ex his, quæ in probanda specierum necessitate docuimus, concluditur speciem esse aliquid se tenens ex parte objecti, aliquid nempe requisitum ad supplendam vel absentiam vel improprietatem objecti, ut cum potentia concurrat ad cognitionem: et in hoc sensu dicitur *vicaria* objecti, quia vices gerit ejusdem, præstando respectu potentiæ cognoscitivæ munus, quod illud per se ipsum exhiberet, si posset immediate illi uniri ad constituendum principium adæquatum cognitionis, quod non est sola potentia, sed ex potentia et objecto adæquate coalescit. Quod ut melius percipias, notare debes cognoscitivam potentiam bifariam confortari, jubarique posse ad suum actum: primo *subjective* seu in genere virtutis vitalis augendo ac perficiendo nativas potentiæ vires, si hæc in ordine suo improprietate sint atque impares actui producendo (1). Hoc pacto auxilium gratiæ habitusque infusi confortant ad actus supernaturales, quos non posset voluntas naturali sua virtute exercere sine ullo adjumento. Secundo confortari potest potentia cognoscitiva *objective*, nimirum per concursum et causalitatem objecti, cum illa influentis ad actum cognitionis, specificando illum, ac determinando ad esse talis representationis atque imaginis intentionalis. Bina hæc juvamina distinguere perspicue licet in actu fidei supernaturalis de mysterio Incarnationis aut alio quocumque. Ad fidem, utpote quæ actus intellectualis est, profecto concurrat, sicut ad quemlibet actum cognitionis, potentia et objectum. Sed fides divina est actus supernaturalis ac de re absentis, et ad actum supernaturalem non sufficit sola virtus et potentia naturalis, nec objectum absens potest per se immediate movere ad actum cognitionis. Ergo necesse erit ad actum fidei supernaturalem superaddere potentiæ intellectivæ duplex adjumentum, alterum habitus vel

Statua
questentis.

(1) Cfr. S. Thom. Contr. Gent. lib. 3, cap. 53. Item Nihil potest...

auxilii supernaturalis, quod suppleat defectum virtutis cognoscitivæ, quæ se sola, etiamsi cætera requisita naturalia adsint, non potest actum supernaturalem elicere; alterum specierum, quæ suppleant absentiam objecti, ut actus ille fidei supernaturalis sit præcise fides de Incarnatione potius, quam de Trinitate aut alio quovis mysterio. Primum horum adjumentorum, ut vides, se tenet ex parte potentiæ ac subjectivæ virtutis; alterum ex parte objecti, utpote vices gerens ejusdem hic et nunc absentis (1).

Duplex istud adjumentum et concursus apprime distinguit Angelicus in tractatione *visionis Dei*. Nam in articulo secundo duodecimæ quæstionis distinguit *lumen gloriæ* conferens lumen naturale intellectus, ut possit videre Deum, a specie seu similitudine intentionali, quæ uniat intellectum cum objecto, ac determinet ad visionem illam Dei elicendam; docetque lumen illud gloriæ ideo necessarium esse, quia virtus intellectualis naturalis satis efficax esse non potest ad tam præstantem actum in se exprimendum, aliud vero adjumentum speciei intentionalis, se tenens ex parte objecti, necessarium non esse, quia ipsum objectum, essentia nimirum divina, per seipsum perfectissime unitur intelligibiliter cum potentia (2). Estque doctrina hæc inter Theologos ac

(1) Haud equidem ignoro, quibusdam non placere ut species dicatur se tenere ex parte objecti, sed potius ex parte potentiæ, cum sit accidens illius. Verum hic nulla de re ipsa quæstio esse potest inter eos, qui speciem veri nominis admittunt. Species dicitur se tenere non ex parte potentiæ, sed ex parte objecti, quia, ut bene explicat Lossada, dicitur re vera potentiam informet, perficiat, et compleat in esse proxime cognoscitivæ, non est tamen aliquid potentiæ in esse talis, id est, in esse proprietatis ab anima radicate, sed aliunde supervenit tamquam subsidium ab objecto præstitum. Vel etiam quia cum potentia et objectum ad cognitionem cooperari debeant tamquam agentia duo, species non est ea virtus, quam pro parte sua confert potentia, sed ea, quæ pro parte objecti expectatur. Lossada, *de anim.* disp. 6, cap. 3, num. 96.

(2) Vide S. Thom., 1^a p., quæst. 12, art. 2 et 5; *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 51; 52, 53, 54; *Compend. Theol.*, cap. 105; 4^a dist. 49, quæst. 2, art. 6; *de verit.*, quæst. 8, art. 3. Cfr. Card. Cajet., In 1.^{am} part., quæst. 12, art. 2; Molina, In 1.^{am} part., quæst. 12, art. 2, disp. 1, *His ita constitutis*; Valentia, *ibid.* disp. 1, quæst. 12, punct. 2.

Philosophos communissima, et omnino tenenda iis, qui species intentionales propugnare velint in sua vera et genuina notione. Hisce præhabitis, gradum faciamus ad naturam specierum magis declarandam.

§ I.—NATURA SPECIEI IMPRESSÆ.

106. Quoniam natura impressæ speciei a nobis in se ipsa immediate cognosci nequit, non aliter definienda est, quam ex accuratori examine conceptus, sub quo illius existentiam superius probaveramus. Existentiam porro speciei probavimus titulo formæ cujusdam potentiam *determinantis*, quodam modo *assimilantis* et *uniuntis cum objecto*, atque adeo *complementis* et *fecundantis potentiam ad actum cognitionis*, dum objectum abest, aut nequit immediate per seipsum talia munera obire, quandoquidem potentia sola sine hujusmodi formæ concursu impar est gignendæ cognitioni. Videamus ergo, quid possit exinde, sive certo sive saltem probabiliter, concludi circa impressæ speciei naturam (1).

107. PROPOSITIO. 1.^a Species intentionalis est qualitas quædam realis (2).

Probatur, Et primo quidem quod species sit reale quiddam, jam probatum est, cum ejus existentia demonstraretur. Quare vel est substantia, vel accidens. Atqui non substantia; quia intelligi nequit, quenam entitas substantialis posset esse illa, cum potissimum indicia omnia, ex quibus probata supra est ejusdem realitas et existentia minime arguant substantialem perfectionem. Præterea sicut potentiæ sunt animæ instrumenta ad cognitionem, ita species instrumenta quædam sunt objectorum, loco illorum ad actum cognitionis concurrentia. Demum species vel producuntur solum et immediate ab ipsis objectis cognoscendis, vel simul cum aliqua virtute animo ingentia. Atqui ignota prorsus est omnibus et Philosophis et Physicis virtus in potentiis cognoscitivis productiva entitatis substantialis; objecta vero

Species intentionalis est qualitas quædam realis.

(1) Vide Suarez, *de Deo* lib. 2, cap. 12, num. 5.

(2) Cfr. S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 46, Amplius.

unde rejicitur
opinio veterum
materialistarum

materialia non aliarum substantialium productionum sunt capacia præter illas, quas in combinationibus ac dissolutionibus chemicis fieri docent naturales disciplinæ. Ergo species intentionalis est accidens aliquod, non substantia (1). Hinc falsa deprehenditur esse opinio eorum, qui species putaverunt esse corpuscula quædam vel idola et *deflexiones* ex corporibus procedentes (2).

Porro inter accidentia nullum aliud est prædicamentum, sub quo speciem collocare liceat, ut cogitanti patebit. Non enim est tempus, non locus, non habitus seu vestimentum, nec situs, quis enim sanus id somnariæ possit? Non etiam relatio, saltem pura, quamvis entitate constet, quæ fundet relationem; nec actio nec passio, sed terminus actionis. Quantitas vero esse non potest, quia non intelligitur, quo pacto sola quantitas complere potentiam queat ad actum cognitionis. Reliquum ergo est, ut species debeat esse qualitas. Accedit, quod species, prout eruitur ex probationibus, quibus ejus existentia demonstratur, est forma quædam potentiam cum objecto uniens, et quodam modo assimilans, et complens in ratione principii adequati. Atqui munera hæc egregie quadrant in qualitatem, non autem in ullum aliud, ex cæteris prædicamentis accidentalibus. Ergo species intentionalis est qualitas. Et per hæc partim respondetur objectioni α) propositæ nuper in fine articuli tertii (3).

Dices. Duplex in communissima sententia distingui ratione debet *esse* in specie, alterum *entitativum* et alterum *representativum* seu imaginis. Et secundum primam quidem considerationem species est accidens et qualitas; secundum alteram vero præcindit ab hoc, quod sit substantia vel accidens, sed potest utrumlibet esse pro natura rei, ad quam cognoscendam inducit, quia species representative spectata quodammodo dici potest ipsum objectum, nempe species substantiæ est substantia, et species accidentis accidens, etc.

(1) Vide plura, si lubet, apud P. Suarez, *de anim.* lib. 3, cap. 2, num. 2-5.

(2) Vide S. August., *epist. 56 ad Dioscor.*; Aristot., *de divinât. per somn.* cap. 2; S. Thom. in comment. hujus opusculi, lect. 2 initio; et 1 p. quæst. 84, art. 6.

(3) Vide supra pag. 383.

Ergo species non debet dici simpliciter accidens vel qualitas.

Respondeo. Objectio supponit doctrinam illam duplicis esse in specie intentionalis distinguendi, cujus pleni sunt libri potissimum Thomistarum (1). Hi concludunt speciem secundum *esse* peculiare speciei, seu secundum *esse* representativum, esse ejusdem naturæ cum objecto, immo esse ipsum objectum, et speciem qua talem peculiari quadam ratione informare potentiam; quamobrem ex potentia et specie magis unum quiddam resultare in *esse* intentionalis et representativo, quam resultet in *esse* physico ex ipsa materia et forma (2). Fundamentum porro doctrinæ hujus videtur totum desumi ex eo, quod species debeat esse similitudo objecti. Sicut enim diximus superius de actuali cognitione, illam esse objecti similitudinem et representationem, et propterea vocari quodammodo ipsum objectum, sicut imago Cæsaris vocatur quodammodo Cæsar, et eandem denominationem cadere ratione cognitionis in ipsum subjectum cognoscens; idem aliquo pacto dici potest de specie impressa, quamvis adhuc magis improprie, quam de cognitione vel specie expressa, quia hæc clarior est et perfectior objecti similitudo, quam illa. Quamvis itaque doctrina illa Thomistarum concedi posset sano sensu intellecta, non tamen multum hic curandum esse crediderim, tum quia non debet accipi in proprio sensu; tum quia ex *esse* representativo,

(1) Vide v. g. Joann. Martinez de Prado, *de anim.* lib. 3, quæst. 8; Joann. a S. Thom. *de anim.* quæst. 6, art. 3; Complutens. Garmelitan. *de anim.* disp. 18, quæst. 3 et 4; Cosmam de Lerma, *de anim.* lib. 2, quæst. 47, 48.

(2) Non desunt tamen inter ipsos Thomistas, qui contra ejusmodi asserta vehementer reclamant. Exemplo sit Collegium S. Thomæ Complutense, triplicem hanc statuens propositionem. «**Prima conclusio:** *Potentia cognoscitiva media specie objecti non fit objectum per identitatem.*—**Secunda conclusio:** *Species non est ejusdem realiter naturæ adhuc in esse intelligibili (vel representationis) cum natura objecti representati per ipsam.*—**Ultima conclusio:** *Species non est ejusdem naturæ et rationis specificæ cum objecto; seu non datur convenientia univoca inter speciem et objectum, ac proinde solum analogice et secundum quid conveniunt in natura.* Collegium S. Thomæ Complutense, *de anim.*, lib. 2, quæst. 5, art. 3, num. 104, 111, 118.

quod ipsi actui cognitionis superius asseruimus, haud difficulter intelligi potest; tum quia quicquid de hoc dici possit, totum pendet ex similitudine intentionali, quam species habet cum objecto, et ex modo illius similitudinis diversimode explicanda est. Nam qui speciei impressæ formalem similitudinem tribuunt, esse quoque representativum proprium actualis imaginis vel representationis, valde simile esse representativo ipsius cognitionis assignant; qui autem solam similitudinem virtuales agnoscunt in impressa specie, non possunt tribuere illi hujusmodi esse representativum actualis representationis, sed tantum virtualis, seu virtutis ad actualem imaginem vel representationem exprimendam. E converso interest maxime scire, nostris potissimum diebus, quid rei sit in se ipsa seu in sua physica et naturali entitate, species impressa talem habens similitudinem, ac proinde tale esse representationis vel intentionale. Nec alia mihi unquam mens fuit in statuenda prima hac propositionis parte, quam id accurate pro modulo meo declarare.

Itaque ut in forma respondeam objectioni, *transmisso* antecedenti, *neg.* conseq. Nam species proprie ac simpliciter est qualitas quædam similitudine saltem virtuali sui objecti prædita; non potest autem dici ipsum objectum nisi secundum quid et per quamdam metaphoram et analogiam, fere sicut imago rei accipit ejusdem rei denominationem, prout explicatum reliquimus, cum sermo esset de ipso actu cognitionis. Itaque species coloris v. g. non est simpliciter ac proprie color, sed tantum forma capax potentiam determinandi ad perceptionem coloris.

108. PROPOSITIO 2.^a Cum duplex distinguatur species, intelligibilis et sensibilis; prima quidem spiritualis est, sensibilis vero materialis seu organica.

Species
intelligibilis est
spiritualis;

Prima pars: species intelligibilis est spiritualis, probatur 1.º ex communi omnium consensu: 2.º ex eo quod, ut rix vidimus, species inhæret potentie illi, cum qua concurrere ad cognitionem debet. Ergo species intelligibilis inhæret intellectui tamquam perfectio et complementum ejus. Atqui perfectio et complementum potentie spiritualis non potest esse deterioris conditionis.

Altera pars: Species sensibilis est materialis vel organica, probatur simili modo. Quia communis Auctorum sensus ita tenet, ea inductus ratione, quod species sensibilis recipiatur in potentia organica et materiali, nequit autem forma accidentalis spiritualis in subjecto materiali recipi; cum enim accidens dependeat in esse a subjecto, accidens vero dependens a subjecto materiali necessario sit materiale, necessario sequitur spirituales esse non posse qualitatem materiali potentie inhærentem.

sensibilis vero
materialis
seu organica.

109. Dices 1.º Imateriales dicendæ sunt formæ materia carentes. Atqui tales sunt species sensibiles: nam teste Aristotele (1) sunt formæ sine materia; easdem S. Augustinus vocat spirituales (2); denique immutationem, quæ in potentia ex earum receptione contingit, dicit S. Thomas spirituales vel immateriales (3). Ergo species quoque sensibiles dicendæ sunt immateriales.

Quædam
objectione
soluitur.

Respondeo, *dist.* Major. Imateriales sunt formæ materia carentes, ac præterea non pendentes in esse a materiali subjecto, *conc.*; formæ solum materia in se carentes, *neg.*, ut patet ex alibi tradita explicatione formarum materialium (4).

Nec vero quidpiam evincit probatio. Aristoteles ideo vocavit species formas sine materia, quia sunt formæ vel similitudines objectorum sine reali eorum natura et entitate; neque enim species v. g. coloris est color ipse realis, sed forma quædam ejus: unde etiam ipsemet Aristoteles species comparavit formæ sigilli, quæ imprimunt sine materia plumbi vel auri, qua constat, S. Augustinus in sensu minus proprio locutus est, cum species dixit spirituales, ad significandam earum subtilitatem, ratione cujus effugiunt sensuum nostrorum aciem. Et idem dic de S. Thoma, cujus non alia profecto fuit mens, nisi quod immutato speciei non sit pure materialis et organica, sed ipsam quoque potentiam intime afficere debeat.

(1) Aristot. *de anim.* lib. 2, cap. 12, (al. 16), text. 121, 124. Cfr. S. Thom. *ibid.* lect. 24.

(2) S. August. *de Genes. ad litter.* lib. 12, cap. 16.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 78, art. 3.

(4) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 232, pag. 967, 968.

Dices 2.º Si species sensibiles forent materiales, deberent in seipsis sentiri. Atqui species sensu percipi non possunt. Ergo.—Respondeo, *neg.* Major., neque enim materia omnia sunt sensibus pervia: exemplo sint formæ substantiales, atque adeo animæ materiales, quæ intellectu cognoscuntur, sensu autem attingi nequeunt. Species ergo istæ dicuntur sensibiles, quia sensationi deserviunt.

Dices 3.º Si species essent materiales, essent etiam divisibiles ita, ut cuivis objecti puncto corresponderet punctum speciei: quare in pupilla v. g. quæ uno intuitu immensum complectitur cæli tractum, tot agglomerabuntur particule speciei, quot sunt in materia cælestis spatii. Hoc autem omnem superat fidem; quia non intelligitur, quo pacto cohæreat cum materialitate speciei penetratio et inextensio localis tot particularum.

Respondeo, *dist.* Major. Essent divisibiles in essendo, *conc.*; in representando, *trans.*, de hoc enim postea nonnihil dicendum erit.

Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq. Materialitati vero non obstat penetratio partium et inextensio localis, nisi ratione quantitatis. Nihil ergo mirum, si particule speciei, quantitate carentis, invicem penetratæ possint esse in eodem spatio et parte subjecti.

Dices 4.º Si species sunt materiales, quo pacto concurrere ad sensationem possunt? Nam ideo præcise dici solet objecta sensibilia non posse per se immediate concurrere ad cognitionem, quia materialia sunt. Si ergo et species materiales sint, eadem in illis impossibilitas vigeat.—*Resp. neg.* antec. Ad probationem. *dist.* assertum. Ideo præcise dici solet, etc., si sermo sit de cognitione intellectiva, *conc.*; si sermo sit de cognitione sensitiva, *subdist.*: solum quia materialia sunt, *neg.*; quia materialia cum sint et quantitate affecta, nequeunt per se apte uniri, saltem cum quibusdam sensibus, ac nominatim cum visu et auditu, ad sensationem eliciendam, *conc.* Quæ certe ratio non militat contra speciem, quamvis ea quoque sit qualitas materialis. Unde soluta manet difficultas β) supra proposita (1).

(1) Vide, pag. 383.

Quæres forte, utrum species sensibilis sit qualitas aliqua ordinis pure mechanici.—Et respondendum breviter mihi videtur speciem sensibilem, ut munera, illi a Scholasticis communi calculo assignata, obire queat, non posse esse ordinis pure mechanici. Quare veteres cum S. Thoma (1) distinguebant immutationem spiritualem vel immaterialem, quam corpora prout speciem producentia afficiunt in potentia sensitiva, ab immutatione pure physica et materiali, quam efficere valent in quovis corpore non sentivo.

110. PROPOSITIO 3.^a Species est similitudo rerum cognoscendarum.

Species est rerum cognoscendarum similitudo.

Nam in probanda speciei intentionalis existentia ostendimus, eam esse formam, unde potentia in se habet aliquam objecti similitudinem, ratione cujus elicere potest actum cognitionis, quæ imago est objecti. Cum enim effectus sit similis causæ, oportet ut causa modo aliquo saltem virtualiter præcontineat. Potentia vero cognoscitiva ex sese nullatenus præcontinet objectorum similitudinem et imaginem, quam præ se fert cognitio. Eam ergo necesse est, ut potentia mutuetur a concursu objecti vel specie impressa, quæ proinde similitudo quædam rerum cognoscendarum esse debet. Ad rem S. Thomas: *Habet substantia animæ humana immaterialitatem; et, sicut ex dictis patet, ex hoc habet naturam intellectualem, quia omnis substantia immaterialis est hujusmodi. Ex hoc autem nondum habet, quod assimiletur huic vel illi rei determinate, quod requiritur ad hoc quod anima nostra hanc vel illam rem determinate cognoscat; omnis enim cognitio fit secundum similitudinem cogniti in cognoscente. Remanet igitur ipsa anima intellectiva in potentia ad determinatas similitudines rerum cognoscibilium a nobis, quæ sunt naturæ rerum sensibilibus (2).* Ex qua doctrina mox probat S. Doctor necessitatem specierum, per quas assimiletur aliquo modo rebus, ut eas deinceps possit vitaliter in se representare per actum.

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 78, art. 3. *Cir. de potent.* quæst. 5, art. 8, ubi duplicem pariter distinguit actionem corporum, alteram physicam, qua physice agunt alia in alia corpora, alteram, qua similitudinem sui immittunt in cognoscitivam potentiam.

(2) S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 2, cap. 77, paulo post init.

non quidem
entitatis nec
secundum
esse physicum,
sed intentionalis
vel secundum
esse repræ-
sentativum.

Difficultas porro est in declarando, *quo pacto* species sit objecti, cuius vices gerit, similitudo. Ut a certioribus ad minus certa procedamus, in primis asserendum omnino est, speciem non gerere similitudinem objectorum secundum *esse* naturale ac physicam entitatem, ita nimirum ut sit ejusdem rationis entitativæ cum objecto, sed similitudinem intentionalem et secundum representationem. Et ratio est manifesta primo in speciebus intelligibilibus, quæ omnes sunt qualitates, æque spirituales. Atqui objecta cognoscenda per species sæpissime sunt substantiæ ac res materiales. Ergo impossibile est inter species intelligibiles et objecta similitudinem intercedere secundum ipsum *esse* naturale. Idipsum deinde constat de speciebus sensibilibus: nam multoties sunt in sensu simul species qualitatum contrariarum, puta cum simul cernimus colores contrarios, aut audimus sonos pariter oppositos. Atqui hoc fieri non posset, si species ejusdem forent naturæ ac rationis cum rebus ipsis cognoscendis: tunc enim species contrariarum qualitatum forent et ipsæ qualitates inter se contrariæ; quæ certe simul recipi in eodem subjecto nequeunt (1).

Hinc absurdissimus arguitur error Empedoclis et aliorum, qui principium illud: *Simile simili cognoscitur*, interpretabantur de similitudine naturali, animamque, quia cognoscere materialia potest, ex iisdem constitutam voluere (2). Estque doctrina hæc inter Scholasticos communis cum S. Thoma: idemque significavit Aristoteles, cum scripsit objecta imprimere sensibus similitudinem suam sine materia (3), sicut sigillum aureum vel ferreum imprimi ceræ suam sine auro vel ferro (4).

(1) Cfr. S. Thom., lib. 1.us *Contr. Gent.*, cap. 55 init.

(2) Cfr. S. Thom. 1° p. quæst. 84, art. 1 et 2; *de verit.*, quæst. 2, art. 2.

(3) Vide Aristot. lib. 2 *de anim.* text. 121. Cfr. ibid. S. Thom. lect. 24 initio.

(4) Vide S. Thom. 1° p. quæst. 14, art. 1; *de verit.*, quæst. 2, art. 2; art. 3, ad 9.^{am}; art. 13, ad 1.^{am}; quæst. 8, art. 1 et 11 ad 3.^{am}; quæst. 10, art. 4 in corp. et ad 4.^{am}. Vide etiam Suarez, *de anim.* lib. 3, cap. 2, num. 9 seqq.; Tolet. *de anim.* lib. 2 in comment. text. 121, et quæst. 34, conclus. 2.^a; Rubius, *de anim.* lib. 2, cap. 5,

Species
comparantur
formæ impressæ
a sigillo.

Magis ardua magisque salebrosa est illa controversia, utrum species impressa sit *formalis* similitudo objecti, sicut est certe species expressa, an vero *virtualis* dumtaxat et *effectiva*. Formalis intelligitur illa, quæ rem exprimit, ac representat per modum cujusdam imaginis, formam ipsam ac lineamenta objecti præ se ferentis. Ejusmodi similitudinem habet pictura vel statua cum re representata et cera cum forma sigilli sibi impressa: unde Joannes Martinez de Prado, qui speciei tribuendam esse contendit similitudinem formalem, censet speciem se habere respectu verbi, sicut se «habet idea respectu artificiatum, quæ quamvis sit forma, est per modum actus primi, ut in actu secundo artificiatum formetur» (1). Virtualis autem similitudo est virtus et efficacia ad formalem et actualem similitudinem exprimendam: qualis habetur in semine, quod licet non sit velut imago, nec habeat formam illius ac lineamenta, virtutem tamen continet, qua fecundata et determinata potentia generet actum cognitionis, in qua est formalis objecti similitudo. Conveniunt itaque facile auctores in eo, quod species impressa, sive sit, sive non sit formalis similitudo, saltem non sit adeo clara, perfecta et distincta, sicut species expressa (2); sed multum discrepant circa formalem aut virtuales tantummodo similitudinem impressæ speciei, quamquam controversia non videatur esse tanti momenti. Nam Cajetanus (3), Ferrariensis (4), Bañez (5), Joannes a S. Thoma (6), Joannes Martinez de Prado (7), Collegium Complutense S. Thomæ (8), Cosmas de Lerma (9), Complutenses Carmelitani (10), alique impressæ

Utrum specie
sit similitudo
formalis, an
vero
virtualis:

prima sententia.

et 6, tract. *de objectis et speciebus sensib.*, quæst. 4; Fonseca, *Metaphys.* lib. 2, cap. 2, quæst. 2, sect. 5. fin.; Joann. a Thom., *de anim.* quæst. 6, art. 3, init. etc. etc.

(1) Prado, *de anim.* lib. 3, quæst. 8, paragr. 3, num. 32.

(2) Cfr. Joann. a S. Thom., loc. nup. cit.

(3) 1° p. 1.^{am} part. quæst. 55, art. 3.

(4) In lib. 2.us *Contr. Gent.*, cap. 98.

(5) In 1.^{am} part. quæst. 12, art. 2, conclus. 3.

(6) Loc. nup. cit.

(7) *De anim.*, lib. 3, quæst. 8, paragr. 3.

(8) *De anim.*, lib. 2, quæst. 5, paragr. 1.

(9) *De anim.*, lib. 2, quæst. 46.

(10) *De anim.* disp. 18, quæst. 2, num. 26 seqq.

secunda.

speciei formalem asserunt similitudinem. At vero Mastrius (1) et Pontius (2), Dupasquier (3), Suarez (4), Toletus (5), Rubius (6), Valentia (7), Rhodes (8), De Benedictis (9), Arriaga (10), Soarez lusitanus (11), Hurtadus (12), Quiros (13), Oviedo (14), Lossada (15) et alii putant e converso speciei virtuales dumtaxat inesse similitudinem: quam sententiam plures graves Thomistæ probabilem esse scribunt (16).

Mere
Aristotelis et
S. Thomæ

Opinioni Thomistarum favere non parum dicuntur Aristoteles et S. Thomas, qui quamvis rem sub hisce terminis non tractaverint, quædam tamen scripta reliquerunt, quæ in sensu magis proprio et obvio similitudinem formalem speciei vindicare videntur. Quare Aristoteles vocat speciem *formam* rei sine materia, et comparat illam formæ sigilli, quæ in cera relinquitur impressa sine auro vel alia ejusdem materia. Et alibi docet motum ab objecto sensibili factum in sensu imprimere in phantasia et memoria quasi quamdam figuram, quæ manet etiam recedente objecto, ad eum modum quo sigillantes imprimunt figuram (17). S. Thomas vero docet, quod utraque species, et impressa et expressa,

- (1) *De anim.* disp. 4, quæst. 6, num. 112.
 (2) *De anim.* disp. 8, quæst. 7, conclus. 3, num. 59.
 (3) *De anim.* disp. 9, quæst. 5, conclus. 4.
 (4) *Metaphys.* disp. 6, sect. 6, num. 7; disp. 30, sect. 11, num. 30; *de anim.* lib. 3, cap. 2, num. 20.
 (5) *De anim.* lib. 2, quæst. 34, *Tertia conclus.*
 (6) *De anim.* lib. 2, tract. *de object. et speciebus*, quæst. 6.
 (7) In 1.^{am} part. quæst. 12, punct. 2, vers. fin., *Secundo modo...*
 (8) *Philosoph. perip.* disp. 16, quæst. 1, sect. 2.
 (9) *Philos. perip.* tom. 3, lib. 8, quæst. 3, cap. 2.
 (10) *De anim.* disp. 6, num. 164 seqq.
 (11) *De anim.* tract. 7, disp. 1, sect. 3, paragr. 2, 3.
 (12) *De anim.* disp. 12, sect. 4.
 (13) *Cursus philos.* disp. 92, sect. 2, num. 7.
 (14) *De anim.* contr. 3, punct. 4, num. 5.
 (15) *De anim.* disp. 6, cap. 3, num. 81.
 (16) Ita v. g. Ledesma, *de perfectione divina*, quæst. 4, art. 4; Navarrete, In 1.^{am} part. quæst. 34, paragr. 7; Joannes a S. Thoma, *de anima*, quæst. 6, art. 3 ad 1.^{am} difficultatem.
 (17) Aristot., *de memor. et reminiscencia*, cap. 2. Vide S. Thom. ibi, lect. 3, initio.

est rei intellectæ similitudo; per hoc enim quod species intelligibilis, quæ est forma intellectus et intelligendi principium est, similitudo rei exterioris, sequitur quod intellectus formæ intentionem illi rei similem (1). Et alias passim speciem vocat S. Doctor similitudinem.

Judicium
auctoris.

In hac controversia, salvo meliori judicio, censeo demonstrari nullatenus posse necessitatem formalis similitudinis speciei asserendæ. Et ratio est evidens, quia finis, ob quem species admittitur, sufficientissime obtinetur per solam virtuales similitudinem, ut liquet exemplo seminis. Etenim semen, quin habeat in se formalem similitudinem plantæ generandæ, producit illam formaliter similem vel specificè eandem cum planta, unde illud decisum fuerat. Ergo ut potentia per speciem fecundetur, ac determinetur ad efficiendam cognitionem, verbum, vel speciem expressam objecto formaliter similem vel cum illo quodammodo identicam, necesse non est, ut species jam in se gerat formalem cum objecto similitudinem. Sicut ergo in semine non adest actu formalis similitudo plantæ, sed tantum virtus, quæ evolvere faciat organismum ejusdem specificè naturæ, ita satis esse poterit, ut species virtutem habeat producendi simul cum activitate potentie formalem similitudinem secundum representationem. Nam sicut semen est instrumentum viventis ad novum individuum gignendum, ita species est instrumentum, objecti vices gerens, ad complendam et fecundandam potentiam, et actum cognitionis simul cum ea eliciendum, hujus præcise et non alterius objecti similitudinem intentionalem hic et nunc exprimendo. Itaque cum sufficiat similitudo dumtaxat virtualis, non est asserenda formalis, donec illius necessitas demonstretur (2).

Dices 1.º Commune veterum adagium est: *Simile simili cognosci*. Ergo impressæ speciei formalis similitudo asserenda est.

Resp. *dist.* antec. Simile simili cognoscitur, id est objectum cognoscitur specie expressa, quæ formali prædita est

(1) S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 53.

(2) Cf. Suarez, *de angelis*, lib. 2, cap. 3, num. 24; *de anim.* loc. cit.; Rubio, loc. cit., apud quos plura, si lubet, require.

similitudine, *conc.* Simile cognoscitur, id est objectum cognoscitur, impressa specie simili *subdist.*; simili cum similitudine virtuali, *conc.*... cum similitudine formali, *neg.* donec probetur. Tum *neg.* conseq. Sicut adagium illud ex communissima sententia contra veteres materialistas, non intelligendum est de similitudine naturali vel secundum *esse* entitativum, sed tantum de intentionali; ita ex probabiliori, ut nobis quidem videtur, opinione non est interpretandum, donec idoneo argumento probetur, de formali, sed de virtuali. Neque enim tamquam veri nominis adagium opponi potest assertio, quæ in eo sensu, in quo opponitur, non communi sapientium calculo approbatur.

Dices 2.º Negare speciei formalem similitudinem perinde est, ac ipsam speciem negare. Nam species est forma perficiens, et actuans potentiam in *esse* intentionali et representativo. Atqui nequit potentia reddi formaliter actuata seu perfecta in *esse* representativo nisi ab eo, quod sit tale formaliter in *esse* representativo, qualis certe non est nisi representatio vel similitudo formalis. Ergo species aut neganda prorsus est, aut dicenda formalis similitudo.

Respondeo *neg.* assert. Ad probationem *dist.* Major. Species est forma perficiens et actuans potentiam in *esse* intentionali et representativo, nempe complendo illam in ratione principii ad hoc, ut actum representationis objecti eliciat, *conc.*; nempe imprimendo potentiae actualem aliquam objecti representationem, *neg.*, donec probetur; quia id necessarium non est, nec licet nobis solum ex argumentis speciei realitatem demonstrantibus colligere.

Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Et hæc satis fuerint de controversia, quam non iudico tanti esse momenti. Plura dabunt veteres AA. Hisce solutam habes difficultatem γ) supra propositam in fine articuli tertii (1).

111. PROPOSITIO 4.^a Species impressa distincta realiter est ab actu formalis cognitionis.

Constat ex demonstratis in præcedenti articulo. Species enim requiritur, ut potentia possit cognitionem ponere:

(1) Vide supra pag. 384.

Species
impressa
realiter distin-
guitur ab
actu formalis
cognitionis.

quare se tenet ex parte actus primi et ex parte principii, cognitio vero se habet ex parte actus secundi et effectus. Præterea cognitio est semper actus vitalis et immanens, species vero non est, saltem semper, actus vitalis, sed extrinsecus impressus, ut constat de sensibili, quiddam dicendum sit de specie intelligibili, ab intellectu agente producta. Denique species sæpe asservantur in potentia, ut patet de rememorativis, quin detur actualis notitia, quod certe probat, aliud esse cognitionem et aliud speciem impressam. Verum hæc ex superius probatis liquent.

112. PROPOSITIO 5.^a Species inhæret potentiae.

Species inhæret
potentiae

Ratio est quia accidentis est inhære, nec posse naturaliter existere nisi alteri inhærendo: illi autem inhære tamquam subjecto debet, quod perficit, et complet in ordine ad cognitionem. Atqui species perficit, et complet ipsam potentiam cognoscitivam in ordine ad actum cognitionis. Ergo species potentiae inhære debet.

Dices. Si objectum ipsum per se moveret potentiam ad actum, non esset necesse, ut physice uniretur, aut inhæreret potentiae; sed posset absque ulla physica informatione complere defectum illius, ut docent Theologi de divina essentia, quæ absque inhærensione hujusmodi vel informatione perfectissime intellectui beatorum unitur *intentionaliter*, seu modo apto ad visionem. Ergo cum species loco et vice objecti cooperetur ad cognitionem, opus non est, ut præcisè inhæreat potentiae tamquam subjecto, physice illam informando.

Respondeo *neg.* conseq. et paritatem. Namque necessitas inhærendi pro specie minime repetitur ex eo, quod concurrere cum potentia debeat ad cognitionem (1), ad hoc enim sufficit intima quædam unio, nec informatio præcisè tribuit speciei aptitudinem ad movendam potentiam ad actum. Unde si qua substantia per se ipsa immediate apta est ad movendam objective potentiam ad cognitionem, nulla egebit physica unione, quemadmodum evenit in visione

(1) Cfr. S. Thom., 1 p., quæst. 56, art. 1, *Nihil autem...*

beatifica, ut recte dicitur in objectione (1). At vero species impressa accidens est, accidens vero subjectum vindicat, nec aliud in præsenti assignari posse videtur subjectum, nisi illa ipsa potentia, cum qua intime conjungenda est, ut concurrere cum ea possit ad cognitionem. Ergo si sermo est de cognitione intellectuali, species non potest esse nisi in intellectu tamquam subjecto. De potentia vero sensitiva, quoniam organica est, dubium esse potest, utrum species subjectari debeat præcise in ipsa virtute animæ organum actuante, vel in composito ex virtute et organo, an vero sufficiat, ut recipiatur in solo organo, quemadmodum disputari solet, ut alias innuimus, de ipsis potentiis sensitivis ac de illarum actu. In præsenti autem questione specialis ratio esse videtur, ut species non recipiatur in solo organo, sed in potentia vel virtute sensitiva, vel certe in composito, ita ut omnino intrinsece afficiat virtutem sensitivam animæ; quia sic melius intelligitur, quo pacto virtus animæ ac species intime conjungantur ad communem actum sensationis (2).

Dubium
incidens.

Probe notanda porro est hic diversa loquendi ratio auctorum: quidam contendunt inhesionem, de qua loquuti sumus, speciei convenire per accidens, eo quod accidentale illi sit esse accidens, quandoquidem species per se non postulat nisi unionem cum potentia in esse intentionali dumtaxat: quæ doctrina est corollarium illius alterius thomisticæ, quam superius retulimus de duplici esse speciei, altero entitativo, altero intentionali vel representativo. Alii e converso docent speciei proprie sumptæ per se convenire inhesionem. Prior opinio sustineri posset sumptæ specie sensu largiori pro concursu objectivo, prout abstrahit ab hoc, quod ille immediate ab objecto exhiberetur, vel solum media forma accidentali vel qualitate, quæ proprie dicitur species. Sic enim solum requiritur intima unio absque inhesionem, prout accidit,

(1) Cfr. Molina, In 1.^{am} part. quæst. 12, art. 2, disp. 2, initio; et quæst. 55, art. 1 fin.; Valentia, ibid., punct. 2, *Primo intelligitur...*; et In 1.^{am} part., disp. 4, quæst. 7, art. 1; ad 4.um et 5.um; Suarez de Deo, lib. 2, cap. 12, num. 10; de angelis, lib. 2, cap. 5, num. 9 seqq.

(2) Cfr. superius dicta pag. 357 seqq.

cum substantia aliqua immediate per seipsam movet objective potentiam ad cognitionem. Cæterum si species stricte sumatur, prout contradistinguitur ab objecto ipso, et est forma vices gerens illius, dici non potest, eam per accidens inhaerere: nam species ita proprie et stricte sumpta essentialiter est accidens. Verum quidem est speciei non secundum differentialem rationem sui, per quam a reliquis accidentibus differt, in eo quod sit objecti intentionaliter representativa, competere, quod inhaerat, sed secundum genericam rationem, qua cum illis convenit; hæc tamen non est ratio, cur dicamus, proprie loquendo, ipsi per accidens convenire inhesionem: sicut ea quæ homini competunt ratione animalitatis, perperam dicerentur competere per accidens (1). Hinc soluta manet difficultas α superius in fine articuli tertii proposita, in qua quærebatur, quodnam esset speciei subjectum (2).

113. Corollarium 1.um Colliges hinc inter potentiam et speciem in rei veritate intercedere unionem accidentalem, ex qua resultat reapse unum per accidens, sicut resultat ex unionem cujuslibet alterius accidentis cum proprio subjecto (3). Hic etiam solemne est Thomistis dicere, spectata specie secundum esse representativum, potentiam per receptionem illius fieri ipsum objectum cognoscibile, fere sicut supra diximus per actum cognitionis in se receptum potentiam fieri quodammodo ipsum objectum, videlicet induendo formam et imaginem illius. Et in hoc sensu scripsisse videtur S. Thomas (4) cum Aristotele (5) sensum vel intellectum in actu esse ipsum sensibile vel intelligibile in actu; quia species, cum sit objecti similitudo, potentiam informans, facit quoque illam similem, atque adeo quodammodo unum cum ipso

inter potentiam
et speciem
intercedit unio
accidentalis

(1) Vide Suarez, de Deo, lib. 2, cap. 12, num. 6, 8 seqq.; Valentia, In 1.^{am} part. dist. 4, quæst. 7, punct. 2, *Ad quartum respondetur....*

(2) Vide supra pag. 383.

(3) Cfr. Suarez, de anim., lib. 3, cap. 2, num. 5 seqq.

(4) S. Thom. 1.^a p. quæst. 14, art. 2; quæst. 55, art. 1, ad 2.^{am}; quæst. 85, art. 2; ad 1.^{am}; quæst. 87, art. 1, ad 3.^{am}, de anim., lib. 2, lect. 10, paragr. b; lect. 12, paragr. b; lib. 3, lect. 2, paragr. g, lect. 13, ab initio.

(5) Arist., de anim. lib. 2, cap. 5, text. comm. 52; lib. 3, cap. 2, text. 139, et cap. 8, text. 37, 38.

objecto, nimirum unitate similitudinis. Id vero de actuali cognitione, fatentibus omnibus Scholasticis, verificatur formaliter propter actualem vel formalem, qua cognitio prædita est, objecti similitudinem; at de specie impressa minus proprie ac solum virtualiter intelligitur ex multorum sententiâ circa similitudinem speciei, quam nobis verisimiliorem esse diximus.

Corollarium 2.um Colligitur secundo, quo modo species connectat potentiam cum objecto. Quia cum species sit similitudo, instrumentum, virtus ac forma vicaria objecti; eo ipso quod illa vere ac physice uniatu instar formæ informantis cum potentia, censetur etiam uniri objectum ipsum, non quidem immediate, sed media ipsa specie, sicut agens principale unitur passo ope instrumenti, et generans unitur subjecto per semen, et movens mobilis per impetum, actionem aut virtutem suam (1).

Corollarium 3.um Tertio intelligitur, cur objectum ipsum cognitum solet interdum a S. Thoma dici perfectio potentiae cognoscitivæ, videlicet ratione speciei, quæ illam informat, et actuali ad cognitionem (2).

Corollarium 4.um Hinc etiam discas, quo in pretio habenda sit quedam Cardinalis Cajetani ac discipulorum ejus assertio, et quo sensu interpretanda, ut veritatem habeat. Docent nimirum illi scriptores ratione speciei maximam inter potentiam et objectum existere unionem, qua duo illa unum fiunt, non quidem secundum esse naturale, sed secundum esse intelligibile. Quam ad rem laudant, et complectuntur celebre illud Averrois Commentatoris effatum (3), quod *ex intellectu et intelligibili magis unum fit, quam ex materia et forma*. Quamvis enim materia et forma uniantur substantialiter, tamen una non fit altera, sed ex utraque tertium quiddam existit, scilicet compositum substantiale. Verum ex potentia,

(1) Vide Suarez, *de Deo*, lib. 2, cap. 12, n. 10. Cfr. S. Thom. 1 p. quæst. 12, art. 2; *de verit.*, quæst. 8, art. 1, ad 7.um et art. 6.

(2) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 14, art. 5, ad 2.um; 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1, ad 3.um; *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 48, *Præterea....*

(3) In lib. 3.um, *de anim.* comment. 5. Cfr. *Metaphys.* lib. 12, comm. 30.

ratione cuius
ipsum objectum
uniri dicitur
cum potentia:

unde etiam
objectum
interdum a
S. Thoma
vocatur perfectio
potentiae
cognoscitivæ.

Quid sentien-
dum de
sententiâ Card.
Cajetani
circa unionem
omnium
maximam, quæ
inter potentiam
et speciem
intercedat.

inquirunt, et specie vel objecto non fit tertium aliud, sed potentia fit ipsum objectum, quatenus anima per receptionem etiam impressarum specierum fit quodammodo omnia, omnium nempe formas intelligibiles ac similitudines induendo (1). Hinc Aristoteles scriptum reliquit, quod *omnia quæ sunt quodammodo est anima* (2); quam doctrinam non semel tradidit S. Thomas (3).

Hæc tamen aliis, sive nostris sive etiam Thomistis, minus placent, immo etiam rejicienda prorsus videntur, nisi temperatione aliqua emolliantur (4). Nimirum potentia vel anima eatenus dumtaxat dici potest fieri objectum, quatenus illius induit similitudinem et formam, recipiendo speciem, ideoque improprie ac metaphorice; sicut improprie ac metaphorice dicitur marmor fieri vel esse Cæsar, cum ejus figuram accipit per artem et opus scultoris. «Dicitur potentia, inquit Lossada, *ad se trahere objectum*, quatenus illud in se quasi depingit, suscipiendo speciem: dicitur in illud *transformari*, quatenus ejus representationem induit, speciem induendo: quo sensu dicimus rude lignum in Cæsarem transformari, cum Cæsaris figuram induit, fitque statua ejus: dicitur etiam fieri cum objecto unum aut idem, eo fere tropo seu modo loquendi, quo statua vel picta imago regis vocatur rex, et ostenditur,

(1) Vide Card. Cajet. (In 1.^{am} part., quæst. 14, art. 1; quæst. 79, art. 2, *Circa 2.^{am} dubitationem*), Ferrarionis. (In lib. 1.^{am} *Contr. Gent.* cap. 44, arg. 4.º, *Pro cuius notitia*), Bañez (In 1.^{am} part., quæst. 14, art. 1), Joann. a S. Thom. (*de anim.*, quæst. 6, art. 3, ad 2.^{am} et 3.^{am} difficultat.; item in *Cursu theologiæ*, tom. 1, disp. 16, art. 1), Complutensis Carmelitan. (*de anim.*, disp. 18, quæst. 3.ª et 4.ª).

(2) Arist. *de anim.* lib. 3, cap. 8, text. 37. Vide S. Thom. ib. lect. 3 initio.

(3) Vide v. g. *de anim.* loc. nup. cit.; et *de verit.* quæst. 1, art. 1, et alibi.

(4) Vide v. g. Suarez (*de Deo*, lib. 2, cap. 12, num. 8; *de anim.*, lib. 3, cap. 2, num. 5 seqq.), Valentia (In 1.^{am} part., disp. 1, quæst. 12, punct. 2), Ruiz de Montoya (*de scientia Dei*, disp. 1, sect. 5 fin.), Molina (In 1.^{am} part., quæst. 12, art. 2, disp. 2), Lossada (*de anim.*, disp. 6, cap. 2, num. 14, etc.). Vide etiam ex Thomistis *Collegium Complutense S. Thomæ* (*de anim.* lib. 2, quæst. 5, num. 104 et 111), Joannem Martinez de Prado (*de anim.* lib. 3, quæst. 9, num. 9 seqq.) et apud ipsum plures alios.

aut honoratur quasi rex» (1). Norunt enim omnes inter rem quamvis et ejus imaginem aut representationem inesse convenientiam dumtaxat analogicam. Hinc Aristoteles non scripsit absolute animam esse omnia, sed *quodammodo*: et eandem particulam diminuentem non semel usurpavit Angelicus Doctor (2), talaque docuit, quæ si attente perpendissent adversarii, forte non tantopere identitatem potentiae specie informatæ cum objecto exaggerassent. Totam enim hujusmodi identitatem omnino et repetere videtur et explicare ex sola similitudine objecti, qua species prædita est: *Intellectum* (res intellecta) est, inquit, *in intelligente per suam similitudinem*. Et per hunc modum dicitur, quod *intellectum in actu est intellectus in actu, in quantum similitudo rei intellectæ est forma intellectus, sicut similitudo rei sensibilis est forma sensus in actu* (3). Et alibi: *Essentia intellectus manet una sub duabus formis secundum quod intelligit res duas successive, ad modum quo materia prima manet una sub diversis formis: unde etiam Commentator in 3.º de anima, comment. 5) comparat intellectum materiæ primæ. Et sic nullo modo sequitur, quod intellectus noster videns Deum, fiat ipsa essentia divina, sed quod essentia divina comparatur ad ipsum quasi perfectio et forma* (4).

Dices. S. Thomas (5) scripsit, intellectum secundum actum (nempe specie informatum) esse omnino, id est, perfecte, ut ipsemet explicat, rem intellectam.—Respondeo, profecto ita esse; verum ibidem statim mentem suam hisce verbis declarat: *Quod quidem intelligendum est, non quod essentia intellectus fiat res intellecta vel species ejus, sed quia complete informatur per speciem rei intellectæ, dum ea actu*

(1) Lossada, *de anim.* loc. cit. num. 14, 15. Cfr. Suarez *de anim.*, lib. 3, cap. 2, num. 5 seqq.

(2) Vide v. g. 1 p. quæst. 84, art. 2, ad 2.um; *de verit.* quæst. 2, art. 2; *de anim.* lib. 3 ab initio; *Quodlib.* 8, art. 4.

(3) S. Thom. 1 p. quæst. 85, art. 2, ad 1.um Cfr. 1 p., quæst. 87, art. 1, ad 3.um; 1 p. quæst. 14, art. 2; quæst. 55, art. 1, ad 2.um; 1.º dist. 35, quæst. 1, art. 1, ad 3.um

(4) 4.º dist. 49, quæst. 2, art. 1, ad 10.um; vel in *Supplementum Summæ theolog.* quæst. 22, art. 1, ad 10.um Cfr. *Quodlib.* 7, art. 2.

(5) *Quodlib.* 7, art. 2.

intelligit. Itaque quod intellectus vel sensus fiat quodammodo secundum esse representationis ipsa res intellecta vel sensu percepta, non est crude atque in proprio et stricto sensu accipiendum, et reapse nihil aliud significat, nisi quod intellectus et sensus similitudinem induat objecti. Id quod præcipue locum habet relate ad actuale cognitionem; relate autem ad speciem impressam eo gradu accipiendum est, quo ipsa est similitudo, sive formalis sive virtualis, objecti, secundum varietatem opinionum jam expositam.

Si quid autem aliud velint Cajetanice doctrinæ sectatores, audiendi non sunt. Neque enim intelligi potest, quale esse reale ac veri nominis sit illud, in quo unum identice fiunt potentia et objectum ratione speciei. Etenim non fiunt unum, etiam docentibus adversariis, nisi secundum esse intentionale vel intelligibile, quod etiam dicitur esse representativum aut representationis. Atqui esse hujusmodi representationis non est aliquod esse reale superadditum composito accidentali, resultanti ex potentia et specie, ut per se constare videtur, et a fortiori deducitur ex dictis de esse representativo resultante ex actuali cognitione (1). Itemque unio illa intima intentionalis seu in esse intelligibili inter objectum et potentiam ratione speciei nihil reale potest significare præter unionem accidentalem informationis, qua potentia inhæret speciei, ut egregie declarat Suarez (2). Ergo rationes illæ loquendi frequentissimæ in hac materia extendendæ non sunt ultra sensum metaphoricum jam declaratum.

Dices 1.º Per hæc videmur etiam destruere, quæ superius adstruximus de similitudine inter cognoscens et cognitum; siquidem contendimus non proprie, sed metaphorice interpretandas esse solemnes locutiones Scholarum et Angelici Doctoris circa perfectam similitudinem inter cognoscens et cognitum.—Respondeo, non negamus adesse *realem* similitudinem inter actu cognoscens et cognitum (immo et inter potens actu cognoscere ratione speciei et rem cognoscendam, magis minusve propriam, prout similitudo hæc asserenda sit formalis vel virtualis); sed tantum inficiamur *propriam*

(1) Vide supra num. 45, pag. 192 seqq.

(2) Suarez, *de Deo*, lib. 2, cap. 12, num. 9, 10.

unitatem identitatis a Cajetano propugnatam, quæ sunt duodecim distincta. Nec negamus omnino duplex esse, reale ac representativum, nec duplicem unionem, physicam et intentionalem seu in esse intelligibili, quæ *ratione distingui* possint pro diversitate respectus, sed hoc unum negamus, esse illud intentionale vel intelligibile esse aliquid reale novum ac distinctum a naturali esse speciei; itemque unionem vel unitatem intentionalem objecti cum potentia esse quidpiam realis entitatis distinctæ ab unionem physicæ speciei cum potentia, quia eo solum quod species est objecti vicaria, specie potentiam informante, objectum eidem uniri censetur.

Dices 2.º Cum Cajetano, nimis vilem et abjectam essentialem speciei considerationem, quæ nihil in ea videat, quod accidentibus omnibus non sit commune.—Respondeo primo, cum naturæ rerum declarandæ sunt, non pulchritudinem aut sublimitatem sectandam esse, sed veritatem, sive vilis ea sit sive sublimis, Deinde nos non negamus speciem esse accidens a cæteris diversissimum, quod similitudinem (sive formalem sive saltem virtuales) gerat, sitque forma quædam intentionalis (seu ad cognitionem deserviens) objecti, quæ eo ipso quod potentiam actuat, trahat *quodammodo* ad illam objectum et unum cum ea efficiat; sed contendimus hæc et alia id genus cum mica salis intelligenda esse, prout exponere conati sumus, ne imaginationis ludibriis hallucinemur (1).—Verum jam abruptam de natura speciei tractationem persequamur.

Species potentiam determinat et complet, ita ut extraque integrum et adequatum principium cognitionis coalescat.

114. PROPOSITIO 6.^a Species potentiam determinat, et complet ita ut ex potentia et specie integrum et adequatum principium coalescat.

Continet communem in hac materia scriptorum doctrinam, quamvis pauci quidam nullam efficientem activitatem tribuerunt impressæ speciei, sed solam rationem puræ conditionis determinantis vel excitantis potentiam ad actum: quod videtur sensisse Henricus (2), Chrysostomus Javellus (3).

(1) Cfr. Suarez et Valentia, locis citatis.

(2) *Quodlib.* 4, quæst. 7.

(3) *De anim.*, lib. 3, de actu intellectus, quæst. 3, Tenendum igitur.

Card. Toletus (1) et P. Franciscus Alphonsus Malpartidensis (2). Alii ex opposito adæquatam activitatem cognoscitivam in sola specie reposerunt: in quorum numero sunt Alexander Aphrodisæus Albertus M., Cajetanus et alii, quamvis non uno modo rem exposuerint, ut videre est apud Suarez (3) et Joannem Martinez de Prado (4). Communis tamen ut dicebam, sententia cognoscitivam, activitatem coalescere docet ex innata virtute potentiæ ac specie ita, ut hæc quoque non instar mere conditionis, sed efficienter concurrat ad cognitionem, tamquam verum principium ejusdem. Ita existimant cum S. Augustino (5) et S. Thoma (6) Scholastici (7), quamvis nonnihil discrepent inter se. Quidam enim, ut Scotistæ cum Scoto, quibus assentiunt Capreolus (8) et Card. Cajetanus (9) et Soncinas (10) et e nostra Societate

Varie sententia referuntur.

(1) *De anim.*, lib. 2, quæst. 12, concl. 2; lib. 3, quæst. 22, *Nos tamen...*

(2) *De anim.*, disp. 7, sect. 2.

(3) *De anim.*, lib. 3, cap. 4, num. 4.

(4) *De anim.*, lib. 3, quæst. 11, num. 4.

(5) *De Trinit.* lib. 9, cap. 12, lib. 12, cap. 2.

(6) 1 p. quæst. 56, art. 1; quæst. 85, art. 2, quæst. 105, art. 3; *de verit.* quæst. 2, art. 6, etc. etc.

(7) Vide Scotum (1.º disp. 3, quæst. 7, ad quæstionem), Matrium (*de anim.* disp. 4, quæst. 6), num. 103; disp. 6, quæst. 2, artic. 2); Suarez (*de anim.* lib. 3, cap. 4, num. 12 seqq.; *de Deo* lib. 2, cap. 12), Molina (In 1.º part. quæst. 12, art. 1, disp. 2), Vazquez (ibid. disp. 43, num. 8), Rubio (*de anim.*, lib. 2, tract. *de object. et specieib.* quæst. 2), Conimbricenses (lib. 2, cap. 6, quæst. 2, art. 3), Petr. Hurtad. (*de anim.* disp. 12, sect. 4), Arriaga (*de anima* disp. 4, sect. 3), Oviedo (ibid. Controv. 13, punct. 4), Izquierdo (*Pharus*, disp. 1, quæst. 3, num. 204 seqq.), Rhodes (disp. 17, quæst. 1, sect. 3, paragr. 2), Soares lusitan. (*de anim.* tract. 7, disp. 1, sect. 4, paragr. 1), De Benedictis, *Physic.* lib. 8, quæst. 3, cap. 2), Fassoli, In 1.º part. quæst. 12, art. 2, dub. 1), Lossada (*de anim.*, disp. 6, cap. 3, num. 44), Joann. a S. Thom. (*de anim.* quæst. 6, art. 3, ad 5.^{am} difficultat.), Joann. Martinez de Prado (*de anim.* lib. 3, quæst. 11), Collegium S. Thom. Complutens. (*de anim.* lib. 2, quæst. 5, art. 4), Complutenses Carmelitan. (*de anim.* disp. 11, quæst. 5), Cosm. de Lerma, (*de anim.* lib. 2, quæst. 49), etc., etc.

(8) 1.º disp. 35, quæst. 1, art. 1, ad 5.um Scoti contr. 1.^{am}; et 4.º, disp. 49, quæst. 4, art. 3, ad argum. Aureoli contr. 2.^{am}

(9) In 1.º part. quæst. 12, art. 2, ad 3.^{am} *Dicendum est ergo.*

(10) *Metaphys.* lib. 12, qua st. 59, *Sed judicio meo...*

Suarez, Rubius, Conimbricenses et alii, docent potentiam et speciem se habere instar duarum causarum partialium, unam totalem integrantium, quamvis potentia sit principalior; alii vero nolunt potentiam et speciem tamquam duas partiales causas operari, sed contendunt speciem se habere dumtaxat ut principium *quo* agendi, quam opinionem sectantur inter alios Bañez, Ferrara et Complutenses Carmelitani (1). Bene tamen notant alii duas istas sententias in re ipsa non discrepare, sed tantum in modo loquendi (2). Qui enim potentiam et speciem partiales concursus exhibere scribunt, non aliud reapse intendunt, nisi potentiam se sola non sufficere ad actum cognitionis, et similiter speciem, sed utriusque concursus esse necessarium, atque adeo sicut ex duplici causa partiali coalescit adæquatum principium actionis ita ex potentia informata specie completum ac totale principium cognitionis existere. Id quod nemo negare potest eorum, qui speciei activitatem efficientem asserunt ac nominatim illi, qui speciem contendunt esse principium dumtaxat *quo*; hi nimirum illud totis viribus evincere conantur, speciem non concurrere ad cognitionem tamquam principium *quod* sicut v. g. concurrat equus cum alio ad trahendum currum, vel homo cum homine ad portandam trabem, sed solum tamquam forma informans potentiam et complens ad actum eliciendum. Itemque notant potentiam et speciem non esse ejusdem generis virtutes, ideoque non esse reputandas tamquam duas causas quasi ex æquo concurrentes. Id autem non, puto, negabunt partialis concursus assertores. Variæ concordiæ excogitatæ sunt inter has diversas loquendi rationes, de quibus non est nimis curandum, nec disputandum, ubi in re ipsa nulla existit discordia (3). Hisce pro rei declaratione præmissis,

(1) Bañez, in 1.^{am} part., quæst. 85, art. 2, concl. 2 in fin.; et quæst. 12, art. 2, dub. 2, concl. 2; quæst. 56, art. 1, dub. 1; quæst. 78, art. 3, dub. 3, concl. 5; Ferrara, de anim. lib. 3; quæst. 8, *Pro quo sciendum*...; Complutenses, de anim., disp. 18, quæst. 5, ad 2.^{am}

(2) Vide v. g. Collegium Complutense S. Thomæ, de anim., loc. cit., num. 188; seqq.; Martínez Prado, loc. cit., parag. 5, num. 38 seqq.

(3) Lege, si vis, P. Antonium Rubio, rem hanc egregie declarantem, loc. cit., num. 30-34.

Probatum assertio. Species determinat potentiam, et quidem potissimum quoad specificationem. Nam præcisè ex potentialitate et indifferentia potentie superius conclusimus necessitatem formæ alicujus, quæ illam actuat, ac moveat ad hanc specificam præ alia cognitionem. Præterea species complet potentiam. Nam potentia quidem est virtus quædam et activitas animæ; quia vero cognitionem sine concursu, eoque activo et efficiente, objecti elicere nequit, objectum autem sæpe vel procul abest, vel est improprium ad talem concursus per se atque immediate præstandum, exinde collegimus necessitatem speciei, quæ potentiam juvet, nativum ejus defectum supplendo. Complet ergo potentiam species ejusque virtutem, ut elicere actum cognitionis valeat.

Accedit, quod proprium est causæ efficientis similitudinem sui effectui conferre: unde omnis forma, quæ ita concurrat ad actionem, ut sibi assimilet effectum, efficienter concurrere censetur tamquam activum ejus principium. Atqui actualis cognitio similitudinem suam cum objecto præcisè derivat ex specie, quæ, prout superius probatum reliquimus, saltem virtutem objecti similitudinem gerit, tamquam forma vicaria et semen illius. Ergo species active concurrat, ideoque ex specie ac potentia unum resultat indivisibile cognitionis principium (1).

Confirmatur. Quia quo perfectior et vividior est species, eo perfectior et clarior solet esse, cæteris paribus, cognitio. *El ideo si similitudo* (videlicet impressa species) *deficiat a representatione speciei* (id est, naturæ specificæ), *non autem a representatione generis, cognoscitur res illa secundum representationem generis, non autem secundum representationem speciei.* Si autem deficiat etiam a representatione generis, repræsentaret autem secundum convenientiam analogiæ tantum, tunc nec etiam secundum rationem generis cognoscitur, sicut si cognoscitur substantia per similitudinem (speciem) accidentis (2).

(1) Vide S. Thom. 1. p. quæst. 14, art. 5, ad 3.um; quæst. 56, art. 1; quæst. 85, art. 2; quæst. 105, art. 3; lib. 1.º *Contr. Gent.*, cap. 46 et 53; de verit., quæst. 2, art. 6; quæst. 10, art. 4 in corp. et ad 1.um; de potent., quæst. 9, art. 5 etc.

(2) S. Thom., de verit., quæst. 8, art. 1.

Quare cum species active concurrat, sicut etiam potentia ipsa, prout in præcedenti articulo probatum est, patet, verissime scripsisse S. Augustinum: *Ab utroque nolitia paritur, a cognito et cognoscente* (1). Et alibi: *Ex re visibili fit visio, non tamen ex sola, nisi adsit visus; ex vivente enim et visibili fit visio* (2). Quibus similia docuit S. Thomas: *Dicendum, quod cognoscens et cognitum non se habent, sicut agens et patiens..., sed sicut duo, ex quibus fit unum cognitionis principium* (3).

Quænam
formalitas
tribuenda sit in
cognitione
activitati speciei,
et quænam
potentia activi-
tati.

Cæterum si quæras, quænam formalitates cognitionis tribuendæ sint potentia, et quænam speciei; dicendum est cognitionem indivisibiliter procedere ex utriusque virtute ac concursu ita, ut nihil agat sola potentia, nihil sola species, nec in cognitione distingui possint partes realiter distinctæ, quarum aliæ speciei, aliæ debeantur potentia. Nihilominus in quavis cognitione ratio distinguit formalitatem vitalitatis, quæ communis est omnibus cognitionibus, ac proinde latius patet, ac formalitas representationis et similitudinis objecti peculiaris, lineamenta ejus, ut ita dicam exprimens, quæ diversa est in singulis cognitionibus pro varietate objecti representati. Quamvis ergo duplex ista formalitas re non distinguatur, et ex communi concursu potentia ac speciei per unam indivisam actionem procedat, dici tamen communiter solet vitalitatem quidem potentia, determinationem autem specificam hujus potius, quam alterius representationis objecti, influxui deberi speciei.

Utrum potentia
speciei
informata dicenda
sit causa
principalis
cognitionis, an
vero
instrumentalis.

Quæri etiam solet a quibusdam, utrum potentia et species habendæ sint causæ principales, an vero solum instrumentales. Quod principales sint ex eo aliquis persuadere sibi posset, quod effectus producendus, nempe cognitio, non superat perfectionem et virtutem potentia informatae speciei.

(1) *De Trinit.* lib. 9, cap. 12.

(2) *Ibid.*, lib. 11, cap. 2.

(3) S. Thom. *de verit.*, quæst. 8, art. 7, ad 2.um ex ultimis Cfr. *ibid.*, artic. 6, in corp. et ad 2.um

Videri de hac re possunt Suarez (loc. nup. cit.), Rubio (loc. cit. quæst. 2); Conimbricens. (lib. 2, cap. 6, quæst. 2, art. 3), Mauri (*Quæstiones philosoph.*, lib. 1, quæst. 2), Rhodes, (*Curs. philos.*, disp. 17, quæst. 3, sect. 3, paragr. 2), Lossada (*de anim.* disp. 6, cap. 3, num. 44), Joann. a S. Thom., Martinez Prado, Collegium Complutense S. Thomæ, et alios locis citatis.

Atqui principalis dicenda est causa illa, cujus virtutem ac perfectionem non excedit operatio vel effectus, sed hic in illa continetur. Ergo... Deinde præter causam remotam principalem agnoscenda est alia etiam principalis proxima. Atqui anima est solum causa principalis remota, nec apparet quænam alia possit esse proxima præter potentiam specie informatam. Ergo... Ob has causas quidam putaverunt potentiam esse causam principalem partialem, et similiter speciem (1). Videtur autem potius dicendum esse, potentiam, specie informatam, esse causam instrumentalem; potentia enim habenda est tamquam animæ instrumentum naturale, species vero haberi potest tamquam instrumentum objecti, et ex utriusque unione resultat adæquatum instrumentum cognitionis. Causa vero principalis intellectionis est anima et etiam objectum per speciem concurrens; at sensationis, præter objectum, causa principalis est non sola anima, sed compositum ex anima et organo. Et ratio est, quia modus concurrendi causæ principalis est, ut agat per virtutem propriam, non vero ut virtus alterius, modus autem concurrendi proprius instrumenti est, ut agat tamquam alterius virtus. Atqui et potentia et species operantur tamquam virtutes alterius; potentia enim est naturalis virtus animæ, quæ per illam operetur; species vero est virtus objecti, cujus vices gerit.

Unde primum argumentum in contrarium adductum nihil probat; quia ad rationem causæ principalis non satis est, ut ejus virtutem ac perfectionem non excedat effectus, sed præterea requiritur, ut causa non agat in alterius virtute, vel tamquam virtus alterius. Ad alterum responderetur *negando* Minor. Anima enim, sicut generatim quævis substantia creata mediis potentiis operans, licet dicatur causa vel principium remotum, non tamen eam denominationem habet, quia inter ipsam et operationem ejus intercedere debeat alia causa principalis, sed quia operatur per accidentales potentias tamquam per instrumenta a natura sibi ad operandum donata.

(1) Vide apud Rubio, loc. cit., *Appendi. dubium*, post. quæst. 2.^{am} num. 35 seqq.

115. Corollarium. Ex his facile concludere licet speciem dici posse principium effectivum et formale sub diverso respectu, effectivum respectu actus cognitionis, formale respectu potentiae.

Species sub
diverso respectu
est principium
formale et
efficiente.

Primum constat, quia species efficienter concurrunt ad actum cognitionis. Alterum, quia species est forma et actus potentiae, cui per veram unionem physice informativam inhæret, sicut qualitas subjecto suo. Quamobrem S. Thomas comparat speciem in hoc cum cæteris formis respectu propriarum operationum, v. g. cum calore respectu calefactionis, quæ nihil agunt, nisi quatenus informant subjectum: unde non tam ipsæ agere dici possunt, quam subjectum et compositum per illas (1).

Ratione
concursum, quem
species præbet
cognitioni,
dicuntur a
S. Thoma cog-
nitiones specifi-
cari ab objectis.

116. Scholium. Ex concursu activo et efficienti, quem species præstat in cognitionem, derivat S. Thomas rationem, cur actus cognitionis specificentur ex objecto. In tantum, inquit, ipsum intelligere specificatur per objectum suum, in quantum forma intelligibilis est principium intellectualis operationis. Nam omnis operatio specificatur per formam, quæ est principium operationis, sicut calefactio per calorem. Unde per illam formam intelligibilem specificatur intellectualis operatio, quæ facit intellectum in actu (2), videlicet per speciem.

Objectione
soluæ adversus
6am
propositionem.

117. Dices 1.º Species impressa nequit efficienter concurrere ad cognitionem. Nam concurreret sic vel secundum suum esse entitativum vel secundum suum esse intentionale. Atqui non secundum suum esse entitativum, quia secundum illud non est virtus objecti, nec assimilat sibi verbum seu cognitionem: non secundum esse intentionale, quia ab esse intentionali, quod physicum non est, nequit procedere causalitas physica. Ergo species nullatenus influit efficienter in cognitionem.

Respondet neg. assert. Ad probationem. neg. suppositum Majoris. Etenim in specie non est duplex esse realiter distinctum, alterum entitativum et alterum intentionale vel representativum; sed unum, quod duplici consideratione exhiberi potest, et quatenus est qualitas quædam realis et physica,

(1) Vide v. g. S. Thom. 1 p., quæst. 56, art. 1.

(2) S. Thom., 1 p., quæst. 14, art. 5, ad 3.um

sicut quælibet alia qualitas vel entitas naturalis (en speciem secundum suum esse naturale consideratum), et quatenus est qualitas similitudine saltem virtuali objecti prædita, ideoque virtute pollens expressam similitudinem tribuendi verbo vel cognitioni (en speciem secundum suum esse intentionale consideratum, per quod a qualitatibus pure naturalibus vel tali virtute carentibus secernitur). Species itaque quoad rem ipsam secundum utrumque istud esse præbet suum concursum effectivum, quia utrumque unum realiter est; at vero secundum mentis considerationem dicendum est, speciem secundum suum esse dumtaxat intentionale, quod vere reale est in se, non imaginarium, influere in cognitionem.

Instabis 1.º Concursum se tenens ex parte objecti est specificativus; concursus vero effectivus seu proprius causæ efficientis non est specificativus, siquidem causa efficiens non specificat. Atqui concursus speciei se tenet ex parte objecti. Ergo vel concursus speciei non est effectivus, vel non est concursus objecti in quantum talis—Respondet, dist. 1.^{am} part. Majoris: concursus se tenens ex parte objecti est specificativus, ita ut nequeat simul esse effectivus, neg.; ita ut possit simul esse effectivus, conc.; quia hæc non pugnant inter se. Nec vero prorsus verum est, quod in altera parte Majoris assertitur, quia in Ontologia probatum est, actiones posse speciem sumere etiam ex principio actionis (1).

Instabis 2.º Ex eo quod voluntas indifferens determinatur ab objecto, per cognitionem propositum, non sequitur objectum sic propositum effective concurrere ad actum voluntatis. Ergo a pari intellectum indifferenter determinari ad cognitionem per objectum media specie, non probat objectum vel speciem effective in cognitionem influere—Respondet, neg. paritat. Quia voluntas operatur tendendo per modum impulsus ad bonum, unde ad actum ponendum non indiget nisi objecti propositione, cujus bonitate allicitur. et sic bonum non efficienter, sed in genere causæ finalis actum causat voluntatis. At vero facultas cognoscitiva, cum operetur assimilando se objecto, indiget forma vel virtute, qua hujusmodi

(1) Vide Ontolog. num. 359, 361.

similitudinem objecti in se exprimat: quam virtutem profecto non habet in se potentia cognoscitiva, sed mutuatur a specie.

Dices 2.º Cum species sit objecti vicaria, non posset active concurrere ad cognitionem nisi dependenter ab objecto. Atqui species concurret etiam independenter ab objecto, siquidem sæpe datur cognitio, cum jam non existit objectum, immo etiam dantur cognitiones circa objecta impossibilia et chimerica. Ergo species non concurret effective.

Respondeo, *dist.* Major.: species non posset active concurrere ad cognitionem nisi dependenter ab objecto in fieri vel in prima sui productione, *conc.*: in facto esse vel in sua conservatione, *subdist.*: si sermo sit de specie sensuum externorum, *trans.*; si sermo sit de specie aliarum potentiarum, *neg.*, nam species illarum, quamvis producantur cum influxa saltem remoto objecti, conservantur tamen sine actuali illius influxu. Objecta vero impossibilia et chimerica cognoscuntur non per species proprias, sed beneficio alienarum specierum, videlicet rerum possibilium vel existentium.

Dices 3.º Operatio vitalis nequit efficienter procedere a principio non vitali, sed extrinsecus impresso. Atqui omnis cognitio vitalis est, species autem vitalis non est. Ergo.

Respondeo, *dist.* Major. Operatio vitalis nequit efficienter procedere a principio, saltem inadæquato, vitali, *conc.*; a principio adæquato vitali, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. Quia quamvis species impressa vitalis non sit, vitalis tamen est potentia, in qua species recipitur, et hoc sufficit, ut cognitio vitalis esse queat. Quod si totum principium vitalis operationis deberet esse immanens viventis, nulla operatio vitalis esse posset in creatis; quia saltem concursus divinus absolute necessarius, ut causa creata operetur, immanens eidem esse non potest.

Species non est
simpliciter
objecto
perfectior,

118. PROPOSITIO 7.^a Species impressa non est simpliciter objecto perfectior, sed e converso forma objecti perfectiori modo se habet simpliciter et absolute in se, quam in specie.

Ratio colligitur ex præcedentibus propositionibus. Primo quia species semper est accidens, objectum vero sæpe substantia. Præterea species est vicaria objecti, ex quo proinde mensurata habere debet suam perfectionem. Ergo nequit esse per se ac simpliciter objecto perfectior. Per accidens autem et secundum quid species dici potest habere objecto nobilius esse, tum quia dantur quedam species rerum materialium, videlicet intelligibiles, quæ sunt qualitates spirituales, ac proinde ad altiorem ordinem spectantes; tum quia species ipsæ sensibiles rerum materialium continere dicuntur formas earum sine materia, unde penetrative recipiuntur plures species, etiam contrariarum qualitatum, in eodem subjecto, et habent modum essendi immaterialem ac similem modo essendi spirituum; tum denique quia pertinent aliquo modo ad ordinem intentionalem tamquam principia cognitionis, ordo autem intentionalis nobilior est ordine naturali rerum corporearum (1).

sed tantum
secundum quid
et per accidens.

§ II.—QUALIS SIT SPECIES.

119. Explicata natura speciei, restat præcipuas ejus proprietates enucleare. Qua de re

Prima occurrit quæstio, *utrum species sit divisibilis, an vero indivisibilis*. Et controversia est de specie sensibili; nam intelligibilis ex communi sententia habetur indivisibilis propter suam spiritualitatem et propter indivisibilitatem subjecti, cui inhaeret, quamobrem non habet partes ulla extensivas, sed tantum habere potest gradus intensionis, ideoque solum potest esse divisibilis intensive, non vero extensive. Quod autem attinet sensibilem speciem, duplex distingui potest divisibilitas vel indivisibilitas: altera subjectiva vel entitativa, altera objectiva vel representativa. Divisibilitas subjectiva consistit in multitudine partium extensivarum, quibus coalescat species; et e converso indivisibilitas subjectiva consistit in carentia prædictarum partium. Divisibilitas objectiva

Utrum species
sit divisibilis,
an vero
indivisibilis.

Status
quæstionis.

(1) Cfr. Rubius (*loc. cit.*, quæst. 5), Suarez (*de anim. lib. 3*, cap. 9, num. 4), Conimbricens. (*de anim. lib. 2*, cap. 6, quæst. 2, art. 2, ad 4.um), Lossada (*disp. 6*, num. 61 et 73), Cosm. de Lerma (*de anim. lib. 2*, quæst. 46).

consistit in eo, quod una pars speciei partem tantum objecti representet, et alia aliam, et sic omnes simul representent totum objectum: cui opponitur indivisibilitas objectiva, in eo consistens, quod singulae partes speciei representent totum objectum, quod proinde sic relucet in tota specie, ut in singulis quoque illius partibus reluceat. Et haec quidem est divisibilitas extensiva, de qua sola loquimur, quaeque confundenda non est cum divisibilitate intensiva, quae consistit in perfectione graduali, quae recipiat magis et minus.

Divisibilitas
intensiva
conceditur ab
omnibus.

Jam quod species intensive divisibiles sint, vel graduum intensionem ac remissionem accipere queant, facile conceditur ab omnibus, et experientia ipsa probatur, quia nemo non novit pro majori vel minori qualitatum sensibilium intensione, itemque pro majori minorive objecti distantia, etc., perfectiores minusve perfectas nos assequi species.

non vero
extensiva, circa
quam varie
dantur
opiniones.

Circa divisibilitatem extensivam fuerunt quidem nonnulli, qui cum Paulo Veneto (1) crederent species omnes intentionales esse subjective indivisibiles ita, ut sint totae in toto ac totae in qualibet parte subjecti, sicut est anima humana in corpore; nihilominus communis Scholasticorum sententia tenet species sensibiles esse divisibiles subjective. Relate autem ad objectivam divisibilitatem in duas scinduntur opiniones: Dominicus Bañez (2), Joannes a S. Thomae (3), Martinez de Prado (4), Collegium Complutense S. Thomae (5), Cosmas de Lerma (6) alique Thomistae, quibus e nostra Societate adstipulantur Cardin. Toletus (7) et Conimbricenses (8), censent species sensibiles esse indivisibiles objective seu representative. Hi actionem objecti sensibilis, in organo producentis speciem, exerceri arbitrantur in formam pyramidis vel conii, cujus basis sit objectum et vertex in quavis

- (1) *De anim.* lib. 2, text. 127, apud Suarez, *de anim.*, lib. 3, cap. 2, num. 16.
- (2) In 1.^{am} part., quest. 78, art. 3, dub. 3, *concl.* 3.
- (3) *De anim.* quest. 6, art. 3, difficult. 4, fin., *Ad confirmation.*
- (4) *De anim.* lib. 3, quest. 10.
- (5) *De anim.* lib. 2, quest. 5, paragr. 2.
- (6) *De anim.* lib. 2, quest. 45.
- (7) *De anim.* lib. 2, quest. 34, *conclus.* 4.
- (8) *De anim.* lib. 2, cap. 6, quest. 2, art. 2, ad 3.um

parte organi, puta oculi, ac etiam in quavis parte spatii medii objectum inter et organum, nam ex omnibus et singulis partibus illius spatii sentiri objectum totum potest. Unde fit, ut quemadmodum totum objectum indivisibiliter agit producendo singulas speciei partes existentes in organo, ita vicissim singulae partes speciei representent totum objectum. Cum enim homo v. g. ante oculos observatur, non immittit ex singulis sui partibus distinctas speciei partes, quarum alia sit capitis tantum, alia pectoris, alia manus, etc., sed unam, extensam quidem illam ad mensuram pupillae, cujus tamen vel minima pars simul et indivisim representet caput, pectus, manus, etc., totum videlicet hominem.

Scotistae vero, ut Cavellus (1), Mastrius (2), Dupasquier (3) et Pontius (4), et nostrates longe communius cum Eximio Doctore (5), Rubio (6), Hurtado (7), Rhodes (8), Arriaga (9), Oviedo (10), Soarez lusitano (11), Sylvestro Mauro (12), Francisco Alphonso Malpartidensi (13), Lossada (14), et aliis, divisibilitatem objectivam speciei propugnant: ex quorum doctrina objectum sensibile agit quidem in orbem, quaquaversus immittendo species; non tamen ita, ut totum objectum, quemadmodum Thomistae volunt, indivisibiliter progignat in singulis partibus organi aut medii singulas partes speciei representantes totum objectum, sed ita ut objectum divisim secundum singulas sui partes in singulis partibus organi ac medii speciem sui relinquat. Ut vides, utraque opinio in eo

- (1) *De anim.* disp. 2, sect. 14.
- (2) *De anim.*, disp. 4, quest. 5, art. 3.
- (3) *De anim.* disp. 9, quest. 7.
- (4) *De anim.*, disp. 8, quest. 7, *concl.* 5.
- (5) *De anim.* lib. 3, cap. 2, num. 17, 18.
- (6) *Ibid.*, lib. 2, cap. 6, *tract. de object. et specieb. sensib.*, quest. 8.
- (7) *Ibid.*, disp. 12, sect. 5.
- (8) *Disp.* 17, (3.us *de anim.*), quest. 1, sect. 3.
- (9) *Ibid.* disp. 6, sect. 7.
- (10) *Ibid.* controv. 13, punct. 5.
- (11) *Ibid.* tract. 7, disp. 1, sect. 1, paragr. 7.
- (12) *Quaestiones philosoph.*, *de anim.*, quest. 42.
- (13) *De anim.* disp. 7, sect. 5.
- (14) *De anim.* disp. 6, num. 65.

convenit, quod ex singulis mediis et in singulis organi partibus objectum totum sentitur: id quod, quantum spectat ad medium, saltem intra certos limites, experientia ipsa testatur, videmus quippe objectum aequè sentiri in quibusvis partibus extensi spatii, quod certe impossibile foret, nisi adesset in omnibus illis species totius representativa. Differt autem in eo, quod secundum Thomistas ideo in singulis organi partibus et ex singulis partibus medii datur totius objecti sensatio, quia est in illis pars speciei a toto objecto indivisibiliter producta, totumque indivisibiliter representans; secundum alios vero auctores ideo in singulis partibus organi et ex singulis mediis partibus totum objectum videtur, vel sentitur, quia in singulis illis tot partes speciei conjunguntur, quot sunt partes ipsius objecti, a quibus illae divisim producuntur (1).

120. PROPOSITIO. 8.^a Species sensibilis est procul dubio divisibilis entitative aut subjective; et probabiliter etiam objective seu representative.

Prima pars constat 1.º ex eo, quod species sensibilis est qualitas materialis recepta in extenso ac divisibili subjecto, potentia nempe organica. Atqui materialis forma recepta in subjecto divisibili divisibilis est. 2.º Idem confirmatur experientia. Confirmatur, quia species, ut mox probabitur, producit ab extenso corpore. Atqui extensum nequit simplicem entitatem producere. Ergo... (2).

Alteri pars exponere debet rationes, ob quas objectiva specierum divisibilitas probabilior videtur. Et in primis manifestior apparet res in sensibus, qui objectum remotum attingunt: nam in tactu v. g. et gustu, qui contactum objecti requirunt, experientia ipsa evincere videtur speciem esse divisibilem non solum subjective, sed etiam objective, siquidem divisibili modo producit: unde fit, ut objectum varie affectum in diversis suis partibus, varie quoque sentiatur in diversis partibus organi.

(1) Vide Rubium, loc. cit. num. 84 seqq.; Lossada, loc. cit. num. 64, 65, etc.

(2) Cfr. Suarez (*de anim.* lib. 3, cap. 2, num. 16), Card. Tolet (*ibid.* lib. 2, quest. 34, conclus. 1.^a), Rub. (loc. cit., quest. 8), Conimbric. (*ibid.*, cap. 6, quest. 2, art. 2, ad 3.um).

Species
sensibilis est
divisibilis
entitative,

et probabiliter
etiam
representative.

Verum id ipsum probari potest etiam de cæteris sensibus, ac nominatim de visu et auditu. Etenim 1.º cum uno intuitu videntur plura contigua vel propinqua objecta, v. g. hominum, jumentorum, curruum, etc., in platea, facile concedere videntur ipsimet adversarii, speciem eorumdem objective divisibilem. Et merito quidem; quis enim sibi persuadeat tam diversa objecta per modum unius agentis concurrere communi actione ad unam speciem producendam? Ergo idem dicendum est de diversis partibus unius ejusdemque objecti, quæ simul videntur. Consequentia probatur; tum quia contraria argumenta aequè militant adversus objecta contigua vel paululum separata, quæ simul cernantur, quare si in illis rem non evincunt, nec evincunt in diversis partibus ejusdem objecti. Tum quia sicut diversa objecta seorsim agunt, ita etiam variae partes ejusdem objecti; unde in actionibus physicis corporum videmus species seorsim agere. Quidni ergo possint seorsim singulae speciei sui representativam quaquaversus diffundere, ac in singulis potentiae atque organi partibus imprimere?

2.º Experimur etiam varias ejusdem objecti partes diversimode illuminatas non aequè clare videri. Atqui hoc, si diversæ partes singillatim suas species potentiae imprimunt, egregie intelligitur, in adversariorum autem sententia difficile est explicare. Sane claritas et perfectio visionis pendet primum ex virtute potentiae visivæ, deinde ex distantia ac medio inter ipsam et objectum interjecto, ac tandem ex concursu vel actione ipsius objecti media specie. Jam vero fieri potest, ut eadem visiva potentia diversas objecti partes, ad eandem distantiam positas, eodemque medio separatas, diversa claritate ac perfectione videre. Ergo non apparet, unde proveniat hæc diversitas, nisi ex diverso concursu objectivo partium per diversæ speciei productionem. Simile huic argumentum a P. Rubio propositum irridere ac contemnere videtur P. Joannes Martínez de Prado; sed solutiones ab ipso datæ nullius mihi videntur esse roboris ac momenti.

3.º Huc quoque illud revocare licet, quod sæpe in eodem objecto colores sunt contrarii in diversis partibus, iique distinctissime percipiuntur. Ægre autem capitur, quod color v. g. niger vel rubeus concurrat actione communi ad

productionem speciei coloris albi, qui distinctissime percipiatur, et vicissim. E converso nullo negotio distincta diversorum colorum visio intelligitur, si seorsim illi agant, suam quisque immittendo speciem. Simili modo argumentum deduci posset ex plurium vocum symphonia, in qua illæ distinctæ audirentur. Certum enim est singulas voces non indigere aliarum consortio, ut suam immittant speciem, nam si solæ singulatim sonarent, æque profecto possent audiri. Aliunde vero non intelligitur, quid conferre possit vox gravis ad producendam speciem vocis acutæ, ac vicissim. Ergo credendum est, in vocum plurium symphonia, sicut in objecto diversimode colorato speciem non a toto indivisibiliter objecto produci, sed a singulis seorsim partibus.

Quædam
difficultates
soluntur.

121. **Obicies 1.º** «exemplum aliorum effectuum, qui produci solent actione communi ab omnibus partibus unius agentis; lux enim in quolibet puncto æris a toto sole pendet, ut etiam calor a toto igne producit in quolibet puncto passæ» (1). **Resp. 1.º** retorquendo argumentum in similibus effectibus, qui procedunt ex distinctis et separatis objectis, quæ certe nequeunt dici una communi et indivisa actione agere. Equidem non dubito, quin idem effectus lucis et coloris, qui nunc ex uno sole procedit, possit procedere ex duplici sole duplo minore, et invicem separato, qui ad æqualem distantiam et per ejusdem rationis medium actionem suam ad nos usque transmitteret. Quo ergo jure asseris omnes partes solis una communi et indivisa actione, et non divisa agere? **Resp. 2.º neg.** assertum. Sit v. g. corpus calidum, quod diverso caloris gradu polleat in sua extensione: certum est, certoque experimento probari potest, partes illas non eundem gradum caloris emittere. Ergo nequit dici partes corporis una communi et indivisibili omnes actione agere. Nec vero quidpiam evincit ratio allata in objectione. Quia quamvis partes singulæ solis divisim agerent, si omnes ac singulæ agant in totum spatium, ubi nos sumus, effectus tandem lucis et caloris idem esset, ac si omnes una communi actione agerent. Et propterea præcise tam in nostra sententia, quam in contraria, æque bene explicatur phænomenum

(1) Apud Lossada, loc. cit., num. 68.

illud, quod ex singulis mediis partibus in singulis partibus organi eadem visio haberi queat, quia nempe sive in singulis partibus adsit una species indivisim a toto objecto producta, ut volunt adversarii, sive in singulis partibus organi adsint totidem partiales species singularum omnium particularum objecti, prout nos contendimus: æque verificatur, quod adsit in singulis partibus tota virtus objectiva ad representationem totius objecti requisita.

Objic. 2.º «Major extensio et multitudo partium objecti efficit, ut e longinquo videatur clarius, immo ut simpliciter videatur, alias non videndum in minori mole: mons enim magnus, qui cernitur eminus, nequaquam videretur in eadem distantia, redactus ad molem palmi unius. Omnes ergo partes objecti sese mutuo juvant ad emitendam communem speciem: nam si quævis particula suam in solidum speciem mitteret, perinde cerneretur, dum sola est, ac dum aliis conjuncta» (1).—**Respondeo 1.º** invertendo argumentum hoc pacto. Fatentibus adversariis, «si quævis particula suam in solidum speciem mitteret, perinde cerneretur, dum sola est, ac dum aliis conjuncta». Atqui re vera una pars cujusvis molis, v. g. dimidia, perinde cernitur dum sola est, ac dum aliis conjuncta, v. g. conjuncta dimidiæ alteri, si in convenienti distantia, v. g. in dimidia, constituitur. Ergo reapse quævis particula suam in solidum speciem videtur mittere. Et probò consequentiam, quia sola diversitas distantiae, potest quidem variare *virtutis efficacitatem*, siquidem eadem virtus in majori distantia magis sese diffundit, ut constat ex omnibus actionibus corporum physicis; non tamen potest variare modum operandi. Ergo si pars molis in parva distantia speciem in solidum mittere potest, ac porro mittit, etiam in majori distantia idem facere dicenda est. Ergo objectum phænomenum nullatenus contrariam sententiam probat.

Respondeo itaque 2.º neg. conseq. Species est realis qualitas per actionem objecti realem producta. Actiones autem ab objectis corporeis exercentur in orbem, ac diffunduntur quaquaversus: unde fit, ut pro magnitudine distantiae virtus et actio corporea, cum latius propagari debeat,

(1) Apud Lossada, ibid.